

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Opakuji se prostě. V celé své práci omílám do omezení dvě zpola morální a zpola noetická témata. První je negativní Pilátovo: „Co je pravda?“. Druhé je pozitivní: „Každý má pravdu.“

Karel Čapek (1890-1938)

Karel Čapek je český prozaik, dramatik, novinář a překladatel první poloviny 20. století. Je prvním českým spisovatelem, který uspěl v zahraničí a tím velice prospěl české literatuře v zahraničí. Byl určitou dobu představitelem československého Penklubu. V době hrozící nacistické okupace byl jedním z hlavních motorů odporu, kdy využil veškeré své možnosti a kontakty pro vyburcování národa a světa při snaze o zachování svobody.

Narodil se v Malých Svatoňovicích v rodině lékaře Antonína Čapka. Matka sbírala slovesný folklor. S rodiči se brzy přestěhoval do Úpice, kde byl v místním kostele 13. ledna 1890 pokřtěn. Studoval na gymnáziu v Hradci Králové, odkud musel (po odhalení jím organizovaného protirakouského spolku) přestoupit na gymnázium v Brně. Roku 1915 ukončil studium na **Filosofické fakultě UK** v Praze, poté studoval filosofii v Berlíně a Paříži.

Pro svou nemoc nebyl odveden do armády a nemusel bojovat v první světové válce, přesto byl touto válkou velmi ovlivněn. Po ukončení studia krátce působil jako **vychovatel** v šlechtické rodině (v roce 1917 byl domácím učitelem Prokopa Lažanského na zámku Chyšě), brzy však přešel k novinářině. Jako vychovatel údajně působil pouze tři měsíce. Působil jako redaktor v několika časopisech: **Národních listech** (1917–1921), **Nebojsa** (1918–1920), **Lidových novinách** (od r. 1921). Z Národních listů odešel v roce 1921 na protest proti vyloučení svého bratra z redakce a proti politickému (protimasarykovskému) směřování listu.

V letech 1921–1923 byl dramaturgem i režisérem **Vinohradského divadla**. V letech 1925–1933 byl prvním **předsedou Československého PEN klubu**.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

26. srpna 1935 se na vinohradské radnici oženil s herečkou a dlouholetou přítelkyní **Olgou Scheinpflugovou**.

Mnichovská dohoda a po ní následující kapitulace znamenaly pro Karla Čapka zhroucení jeho dosavadního světa a osobní tragédii.

„Zdá se mi, že už tu nemám co dělat, byl bych tu směšnou figurkou, můj svět umřel, věřil jsem totiž v jakési závazky, v takzvanou čest ve smlouvě a podobné věci. Myslím, že bych se v téhle tlačenici nevyznal...“

Po vzpomínání se z prvotního šoku se snažil o ospravedlnění vládních a prezidentových kroků v situaci, která dle Čapka nenabízela jiná ospravedlnitelná řešení. Jako nemístné viděl v tehdejší situaci hledání viníků. Snažil se svou činností zabránit rozdělení národa a usiloval o jeho jednotu. Po abdikaci prezidenta Beneše se však stal jediným viditelným symbolem první republiky a často plnil roli „obětího beránka“. Součástí této kampaně se tak stávaly nejen četné **urážlivé anonymní dopisy a telefonáty**, ale i vytloukání oken Čapkova domu apod. V reakci na útoky na svou osobu zveřejnil úvahu v Lidových novinách, kde se pokusil vysvětlit své aktivity v roce 1938.

Poslední tři roky svého života prožil ve **Staré Huti u Dobříše**. Dnes je zde jeho památník. Zemřel na plicní edém několik měsíců před plánovaným zatčením **gestapem**. Byl pohřben na vyšehradském hřbitově v Praze.

obr. Hrob Karla Čapka na vyšehradském hřbitově v Praze

Zajímavosti

- ✓ *Roku 1995 mu byl in memoriam propůjčen **Řád T. G. Masaryka**.*
- ✓ Čapek byl mimořádně dobrým amatérským **fotografem**, o čemž vedle známých fotografií v Dášeňce svědčí řada dalších dochovaných snímků včetně portrétů známých osobností (mj. prezident Masaryk a další pátečníci). Paradoxně – amatér Karel Čapek byl autorem nejprodávanější fotografické publikace období první republiky. Dášeňka čili Život štěněte z roku 1933 vyšla v několika desítkách vydání.
- ✓ *Méně známá je jeho záliba v **etnické hudbě**, vyrostlá ze zájmu o cizí kultury vůbec. Patřil mezi přední sběratele; celou dochovanou sbírku jeho dědicové v r. 1981 věnovali Náprstkovu muzeu (celkem 462 desek 78 ot./min. a 115 katalogů světových gramofonových firem). Po r. 1990 byly nahrávky s podporou UNESCO digitalizovány a výběr z nich byl vydán na pěti CD.*
- ✓ Autorství slova „**robot**“, které se s divadelní hrou R.U.R. rozšířilo po světě, je připisováno jeho bratru Josefu, který mu toto slovo poradil na návštěvě u otce v Trenčanských Teplicích. Karel Čapek původně uvažoval o slově „laboř“. Slovo robot je slovanského původu, vzniklo ze slovesa robotovat (pracovat).
- ✓ *Celkem byl sedmkrát nominován na **Nobelovu cenu za literaturu**, v letech 1932 až 1938.*
- ✓ **Podívejte se na životopisný film...**
V roce 1989 byl uveden do kin jeho životopisný film **Člověk proti zkáze**, který režíroval Štěpán Skalský a Jaromír Pleskot. Hlavní postavu Karla Čapka zde ztvárnil Josef Abrhám, jeho bratra Josefa zde hrál František Řehák, Olgu Scheinpflugovou pak hrála Hana Maciuchová, postavu T. G. Masaryka si v něm zahrál Svatopluk Beneš.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Doplňte vynechané údaje:

Karel Čapek psal svá raná díla se starším bratrem....., který se proslavil především jako..... Pracoval jako redaktor v .....listech a ..... novinách. Byl.....

Ve Vinohradském divadle. Stal se prvním předsedou..... Jako významná osobnost své doby hájil .....

Fakta versus fikce

Srovnejte životní osudy bratří Čapků. Jako inspirace vám může posloužit výrok Josefa Čapka, vyřčený po Karlově smrti: „Karel měl vždycky větší štěstí. Věděl, i kdy má umřít. Já si to teď i za něj odsedím v koncentráku“.

ANGLICKÉ LISTY

(1924)

ANGLICKÝ PARK

Stromy jsou snad to nejkrásnější v Anglii. Také ovšem louky a strážníci, ale hlavně stromy, krásně plecité, staré, rozložitě, volné, ctihodné a převeliké stromy. Stromy v Hampton Courtu, Richmond Parku, Windsoru a já nevím kde ještě. Možná že ty stromy mají velký vliv na torysmus v Anglii. Myslím, že udržují aristokratické pudy, historismus, konzervativnost, celní ochranu, golf, dům lordů a jiné zvláštní a staré věci. Byl bych asi náruživým labouristou, kdybych bydlil v ulici Železných Balkónů nebo v ulici Šedivých Cihel; ale sedě pod dubem křemelákem v Hampton Parku pocítil jsem v sobě povážlivou náklonnost uznávat hodnotu starých věcí, vyšší poslání starých stromů, harmonickou košatost tradice a jakousi úctu ke všemu, co je dosti silné, aby se udrželo po věky.

Zdá se, že v Anglii je mnoho takových prastarých stromů; skoro ve všem, co tu člověk potkává, v klubech, v literatuře, v domácnostech, je nějak cítit dřevo a listí staletých, ctihodných a strašně solidních stromů. Tady vlastně člověk nevidí nic okázale nového; jenom podzemní dráha je nová, a proto asi je tak ošklivá. Ale staré stromy a staré věci mají v sobě skřítky, duchy výstřední a šprýmovné;

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATIC

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

také Angličané mají v sobě skřítky. Jsou nesmírně vážní, solidní a ctihodní; najednou to v nich nějak zaharaší, řeknou něco pitvorného, vyletí z nich drobet skřítkového humoru, a už zas vypadají vážně jako stará kožená židle; jsou asi ze starého dřeva.

Nevím ani proč, ale tato střízlivá Anglie mi připadá nejpohádkovější a nejromantičtější ze všech zemí, které jsem viděl. Snad je to pro ty staré stromy. Nebo ne: to asi dělají trávníky. To dělá to, že se tady chodí po lukách místo po cestičkách. My ostatní si troufáme chodit jen po cestách a pěšinách; to má jistě ohromný vliv na náš duševní život. Když jsem viděl prvního gentlemana brouzdat se po trávníku v Hampton Parku, myslil jsem, že je to pohádkový tvor, ačkoli měl cylindr; čekal jsem, že pojedou do Kingstonu na jelenu nebo že začne tančit, nebo že na něj přijde zahradník a strašně mu vynadá. Nestalo se nic, a konečně i já jsem se odvážil pustit se rovnou přes louku k onomu dubu křemeláku, který stojí na začátku tohoto listu na krásném palouku. Nestalo se nic dál; ale nikdy jsem neměl pocit tak neomezené svobody jako v tomto okamžiku. Je to velmi zvláštní: tady patrně člověk neplatí za škodné zvíře. Tady není o něm ponuré mínění, že pod jeho kopyty tráva neroste. Tady má právo jít po louce, jako by byl rusalka nebo velkostatkář. Myslím, že to má značný vliv na jeho povahu a světový názor. Otvírá to zázračnou možnost jít jinudy než cestou a přitom sebe sama nepovažovat za škodnou, rošťáka nebo anarchistu.

O tom všem jsem přemítal pod dubem v Hampton Parku, ale posléze i staré kořeny tlačí. Posílám vám aspoň obrázek, jak takový anglický park vypadá. Chtěl jsem tam nakreslit také jelena, ale přiznávám se, že jej z paměti nedovedu.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Určete literární žánr.
2. Najděte tuto charakteristiku v textu: *je bystrý pozorovatelský talent a má schopnost dojít od detailů k obecným (filosofickým) závěrům.*
3. Posuďte, jaký vliv mělo Čapkovovo povolání novináře na jeho další díla.
4. Ve kterých novinách Karel Čapek působil?

Referát:

*Vyhledejte v knize **Obrázky z domova stař o Prachaticích a Volarech**. Seznamte s těmito úryvky ostatní studenty.*

ZAHRADNÍKOV ROK

(1925 – 1928)

JAK VZNIKÁ ZAHRADNÍK

Proti všemu zdání zahradník se nerodí ze semene, výhonku, cibule, hlízy ani štupru, nýbrž vzniká zkušeností, okolím a přírodními podmínkami. Dokud jsem byl malý, měl jsem k otecké zahradě poměr vzpurný, ba i škodolibý, protože jsem měl zakázáno šlapat po záhonech a trhat nezralé ovoce. Podobně Adam měl v Zahradě Ráje zapovězeno šlapat po rabátkách a trhat ovoce Stromu Poznání, protože nebylo ještě zralé; jenže Adam — stejně jako my děti — si natrhal nezralého ovoce a následkem toho byl z ráje vyhnán; od té doby je a vždy bude ovoce Stromu Poznání nezralé.

Pokud je člověk v květu mladosti, myslí si, že květ je to, co se nosí v knoflíkové dírce nebo podává děvčeti; nemá jaksí to pravé pochopení pro to, že květ je něco, co přezimuje, co se okopává a mrví a zalévá a přesazuje a řízkuje a ořezává a přivazuje a zbavuje plevele a plodnic a suchých lístků a mšic a padlí; místo aby přerýval záhonky, běhá za děvčaty, ukájí svou ctižádost, požívá plodů života, kterých sám nevypěstil, a vůbec chová se celkem destruktivně. Je potřeba jisté zralosti, řekl bych, jistého věku paternity, aby se člověk mohl stát zahradníkem amatérem. Mimo to je třeba, aby měl svou zahrádku. Obyčejně si ji nechá udělat od zahradníka z povolání a myslí si, že se na ni bude chodit po své práci dívat a radovat se z květin a naslouchat šveholení ptáčků. Jednoho dne se mu stane, že sám vlastní rukou zasadí jednu kytičku; mně se to stalo s netřeskem. Při tom mu nějakou záděrou či jak vnikne do těla trochu půdy a způsobí jakousi otravu nebo zánět; zkrátka z člověka se stane zanícený zahradník. Jen drápek uvíz, a chycen je celý ptáček. Jindy vzniká zahradník nákazou od sousedů; vidí třeba, jak sousedovi kvete smolnička, a řekne si: Zatrápeně, proč by taky nekvetla mně? A to by tak hrálo, abych ji neměl ještě lepší! — Od těchto začátků zapadá zahradník hloub a hloub do této nově probuzené vášně, živené dalšími úspěchy a vybičované dalšími neúspěchy; propuká v něm chtíč sběratelský, který jej pohání, aby vypěstoval všecko podle abecedy od Acaeny po Zauschnerii; později se v něm vyvíjí náruživost specialistická, která z člověka do té doby přičetného učiní růžaře, jiřináře nebo jiný druh exaltovaného maniaka. Opět jiní propadnou vášni umělecké a ustavičně přerovnávají, mění a přestavují svou zahrádku, komponují barvy, přeskupují trsy a vyměňují, co jim kde stojí a roste, štvání tak řečenou tvůrčí

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

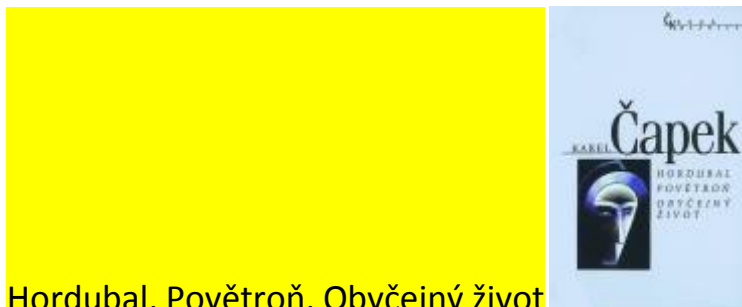
nespokojeností. Ať si nikdo nemyslí, že právě zahradničení je bukolická a meditativní činnost. Je to neúkojná vášně, jako všecko, do čeho se pustí důkladný člověk.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Zařadte tyto ukázky do kontextu Čapkova osobního a profesního života.
2. Podle kterých pasáží můžeme usuzovat na věk pisatele?
3. Základní téma „zahradnického sloupku“ je zahradnická náruživost; jakými slovy pojmenovává Čapek tuto vlastnost – vyhledejte v textu dva synonymické výrazy.

Noetická trilogie

Pokuste se o definici spojení „noetická trilogie“.

Hordubal, Povětroň, Obyčejný život

(1932 – 1934)

DOSLOV

Konec trilogie. Jako když odejdou hosté, - byl jich plný dům, a teď je tu najednou ticho; trochu je to pocit vysvobození a trochu opuštěnosti. V tu chvíli si připomeneme to nebo ono, co jsme těm odešlým chtěli říci a co jsme jim neřekli, nač jsme se jich mínili zeptat a neptali jsme se; nebo si vzpomeneme, jaký kdo byl, a vracíme se k tomu, co kdo z nich řekl a jak na nás pohleděl. Ruce složit v klín a ještě pár chvil myslet na ty, kteří tu už nejsou.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Na příklad sedlák Hordubal. Kravský člověk, který se utkává s člověkem koňským, rozpor mezi mužem, který se ze samoty stal cele niterným, a prostými, řekněme brutálními fakty, jež ho obklopují. Ale to není to, to není ten pravý osud Hordubalův. Jeho pravý a nejtrpčí úděl je teprve to, co se s ním děje po jeho smrti. Jak jeho příběh hrubne v rukou lidí; jak se události, jež prožil svým způsobem a po svém vnitřním zákonu, stávají nejasnými a hranatými, když je četníci rekonstruují svou objektivní detekcí; jak to všechno pustne a zadržuje se a splétá se v jiný, beznadějně ošklivý obraz života. A jak se sám Hordubal rýsuje pokřiveně a skoro groteskně, když veřejný žalobce, mluvčí mravního soudu, volá jeho stín za svědka proti Polaně Hordubalové. Co tu už zbývá z Juraje Hordubala! jenom bezmocný a slaboduchý stařec - Ano, srdce Jurajovo se ztratilo v oněch lidských procedurách; to je ten pravý tragický příběh sedláka Hordubala a více méně nás všech. Na štěstí obvykle nevíme, jak se naše pohnutky a činy jeví druhým lidem; snad bychom se zhrozili toho křivého a nejasného obrazu, který o nás mají i ti, kdož s námi nemyslí zle. Je nutno si uvědomit tu ukrytost pravého člověka a jeho vnitřního života, abychom se snažili ho poznávat spravedlivěji - nebo si aspoň víc vážili toho, co o něm nevíme. Příběh Hordubalův byl napsán nadarmo, není-li jasno, jaká se tu udála hrozná a obecná křivda na člověku.

Naše poznání lidí se namnoze omezuje na to, že jim přisuzujeme určité místo ve svých životních systémech. Jak různě vypadají titíž lidé a táž fakta v podání Hordubala, v očích četníků a v mravním zaujetí soudu! Je Polana krásná a dívčí, jako ji vidí Hordubal, nebo je stará a kostnatá, jak o ní říkají ti druzí? Tato otázka se zdá být jednoduchá a snad i nezávažná; a přece na ní závisí, vraždil-li Štěpán Manya (který se ve skutečném příběhu jmenoval Vasil Maňák, jako Hordubal se vlastně jmenoval Juraj Hardubej) z lásky nebo ze zjištnosti; celý příběh bude vypadat jinak podle toho, jaká bude odpověď na onu otázku. A takových nejistot je plno. Jaký vlastně byl Hordubal, jaká byla Polana? Byl Štěpán zmařený násilník nebo okouzlující strýček, kterého zbožňuje dítě Hafia? A co ta otázka polí, co ten hřebeček? Příběh prvotně jednoduchý se rozpadá v řadu neřešitelných a sporných nejistot, jakmile je vřazován do různých systémů a podroben rozličným výkladům. Třikrát jsou tu vypravovány tytéž události: jednou, jak je prožíval Hordubal, potom je zjišťují četníci, a konečně, jak je hodnotí soud; skřípe to čím dál tím hůř samými rozpory a nesrovnalostmi - přesto nebo právě proto, že tu má být zjištěna pravda. Tím řečeno, že není pravdy; ale je hlubší a těžší, i skutečnost je rozměrnější a složitější, než jak obvykle přijímáme. Povídka o Hordubalovi se končí křivdou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nesmířenou a otázkou bez odpovědi; propadá se do nejistot tam, kde čtenář očekává, že bude propuštěn v pokoji. Co tedy je skutečná pravda o Hordubalovi a Polaně, co je pravda o Manyovi? Což je-li tou pravdou cosi rozsáhlejšího, co shrnuje všechny ty -výklady a ještě je překračuje? Což byl-li pravý Hordubal slabý i moudrý, byla-li Polana krásná jako zemanka i zedřená jako stará chalupnice, což byl-li Manya muž, který zabíjí z lásky i člověk, který vraždí pro peníze? Na první pohled je to chaos, se kterým si nevíme rady a který se nám nezamlouvá; i jest na autorovi, aby, pokud může, dal nějak do pořádku, co takto dopustil.

Tož tady máme Povětroň, trilogie větu druhou. I tu je trojím nebo čtverým způsobem vykládán život člověka, ale situace je obrácená: zde lidé všemožně hledí objevit ztracené srdce člověka; mají jenom jeho tělo, a snaží se k němu najít odpovídající život. Ale tentokrát nejde o to, jak dalece se rozcházejí ve svých výkladech, které si ostatně musili vycucat z prstu (ať to jmenujeme intuice, živý sen, obraznost nebo jakkoliv); spíš je nápadné, že se tu a tam v některých věcech shodují nebo strefují s pravděpodobnou skutečností, - ale ani o to tak dalece nejde. Každý z nich vřazuje daný fakt - bezvědomé tělo člověka - do jiné životní řady; příběh je po každé jiný podle toho, kdo jej vypravuje; každý do něho vkládá sebe sama, své zkušenosti, své řemeslo, svou metodu i své náklonnosti. Jednou je to objektivní diagnosa - doktorů; po druhé - v příběhu lásky a viny ženská účast milosrdné sestry; po třetí abstraktní, intelektuální konstrukce jasnovidcova, a konečně fabulační proces básníkův; bylo by možno vymyslet ještě bez počtu jiných příběhů, ale autor musil mít tolik rozumu, aby s nimi včas přestal. Všem těm příběhům je společné, že se v nich více méně fantasticky zrcadlí ten, kdo je vypravuje. Muž, který spadl s nebe, se postupně stává případem doktorským, jeptiščíným, jasnovidcovým a básníkovým; je to po každé on a zároveň ten druhý, ten, kdo se jím zabývá. Cokoliv, nač se díváme, je ta věc a zároveň něco z nás, něco našeho a osobního; naše poznání světa a lidí je cosi jako naše zpověď. Vidíme věci různě podle toho, co a jací jsme; věci jsou dobré i zlé, krásné i hrozné, záleží na tom, jakýma očima na ně hledíme. Jak ukrutně veliká a složitá, jak prostorná je skutečnost, když v ní je dost místa pro tolik různých interpretací! Ale není to už takový chaos, je to zřetelná mnohost, už to není nejistota, nýbrž mnohohlasost; to, co nás ohrožovalo jako slepý rozpor, nám říká jen to, že slyšíme různá a nesrovnalá svědectví, nýbrž že nasloucháme různým lidem.

Ale je-li v tom, co poznáváme, napořád obsaženo naše já, jak můžeme poznávat tu mnohost, jak se k ní přiblížit? Dělej co dělej, musíme se podívat na

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

to já, které vkládáme do své interpretace skutečnosti; proto musil přijít Obyčejný život se svou páračkou v nitru člověka. A tu to máme, tady zase nalézáme tu mnohost a dokonce i její důvody; člověk je zástup skutečných i možných osob, - na první pohled to vypadá jako ještě horší zmatek, jako desintegrace člověka, který sebe sama rozcupoval na malé kousky a rozhodil své já do všech větrů. A teprve tady se to autorovi ozvalo: Vždyť je to v pořádku, vždyť právě proto můžeme poznávat a chápat mnohost, že sami jsme taková mnohost! Similia similibus: poznáváme svět skrze to, co jsme sami, a poznávající svět objevujeme sebe samotné. Chválabohu, teď už jsme zase doma; jsme ze stejné látky jako ta mnohost světa; jsme doma v té rozloze a nesčíslnosti a můžeme odpovídat těm přemnohým hlasům. Už není jen já, ale my lidé; můžeme se domluvit mnohými jazyky, které jsou v nás. Nyní můžeme ctít člověka; protože je jiný než my; a rozumět mu, protože jsme mu rovni. Bratrství a rozmanitost! I ten nejobyčejnější život je ještě nekonečný, nesmírná je hodnota každé duše. Krásná je Polana, byť byla sebekostnatější; život člověka je příliš veliký, aby měl jen jedinou tvář a mohl být přehlédnut najednou. Už se neztratí srdce Hordubalovo, a muž s nebe spadlý bude prožívat nové a nové příběhy. Nic se nekončí, ani trilogie ne; místo konce se otvírá do široka, tak do široka, pokud člověk stačí.

Konec

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Jaký člověk stojí ve středu Čapkovy pozornosti?
2. Do jaké míry můžeme u Čapkových děl hovořit o psychologické próze?
3. Z jakých úhlů pohledu jsou vyprávěny osudy postav?
4. Najděte souvislost se světovou literaturou.
5. Čím je podmíněno naše poznání?
6. Má toto Čapkovo dílo souvislost s relativismem, popř. pragmatismem? Vypište citace.

Pokuste se napsat poctivě (sami pro sebe) o svém dosavadním životě. Jaká bude asi ta naše pravda o našem vlastním životě? Vidí nás jiní (rodiče, přátelé, učitelé...) také tak? Jistěže ne. Proč asi? Jak na tyto otázky odpovídá Čapek ve své trilogii? Najděte příslušné pasáže v ukázce.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(...)

KAPITOLA 3

PAN POVONDRA ČTE OPĚT NOVINY

Na ničem není tak vidět běh času jako na dětech. Kde je malý Frantík, jehož jsme opustili (jak nedávno je tomu!) nad přítoky Dunaje z levého břehu?

“Kde zase je ten Frantík?” bručí pan Povondra otvíraje své večerní noviny.

“To víš, jako vždycky,” povídá paní Povondrová skloněná nad šitím.

“Tak teda šel za holkou,” praví káravě otec Povondra. “Zatracený kluk! Je mu sotva třicet let, a jeden večer neseď doma!”

“Co jen těch ponožek proběhá,” vzdychá paní Povondrová navlékajíc zase jednu beznadějnou ponožku na dřevěný hříbek. “Co mám s tím dělat,” přemítá nad rozsáhlou dírou na patě, tvarem podobnou Cejlonu. “Abych to vyhodila,” míní kriticky, ale přesto po delší strategické úvaze zabodává jehlu odhodlaně do jižního pobřeží Cejlonu.

Zavládlo důstojné rodinné ticho, tak drahé otci Povondrovi; jen noviny šustí a jim odpovídá rychle provlékaná nit.

“Už ho mají?” ptá se paní Povondrová.

“Koho?”

“Toho vraha, co zabil tu ženskou.”

“Já se budu starat o tvého vraha,” vrčí pan Povondra s jistým odporem.

“Tadyhle zrovna čtu, že vypuklo napětí mezi Japonskem a Čínou. To je vážná věc. Tam je to vždycky vážná věc.”

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

“Já myslím, že ho už nechytanou,” míní paní Povondrová.

“Koho?”

“Toho vraha. Když někdo zabije ženskou, tak ho málokdy chytanou.”

“On Japonec vidí nerad, že si Čína reguluje Žlutou řeku. To máš tu politiku. Dokud tam ta Žlutá řeka dělá neplechu, tak je v Číně každou chvíli povodeň a hlad, a to Číňana oslabuje, víš? Půjč mi ty nůžky, maminko, já si to vystřihnu.”

“Proč?”

“Ale tady čtu, že na té Žluté řece pracují dva milióny Mloků.”

“To je hodně, že?”

“To si myslím. Však ona je jistě platí Amerika, holenku. Proto ten mikádo by tam chtěl nasadit své vlastní Mloky – A koukejme!”

“Co máš?”

“Tadyhle píše Petit Parisien, že si to Francie nemůže dát líbit. A to je pravda. Já bych si to taky nedal líbit.”

“Co by sis nedal líbit?”

“Aby Itálie rozšiřovala ostrov Lampedusu. To je hrozně důležitá strategická pozice, víš? On by Ital mohl od Lampedusy ohrožovat Tunis. Tadyhle Petit Parisien píše, že Ital by jako chtěl z té Lampedusy vybudovat námořní pevnost prvního řádu. Prý tam má šedesát tisíc ozbrojených Mloků – To je na pováženou. Šedesát tisíc, to máš tři divize, maminko. Já říkám, na Středozezemním moři, tam jednou ještě k něčemu dojde. Ukaž, já si to vystřihnu.”

Zatím zmizel Cejlon pod pilnou rukou paní Povondrové a zredukoval se asi na rozměr ostrova Rhodos.

“A tuhle Anglie,” rozjímal otec Povondra, “ta bude mít taky těžkosti. V Dolní sněmovně se mluvilo, že prý Velká Británie zůstává pozadu za ostatními státy v těch vodních stavbách. Že prý jiné koloniální moci budují o překot nové břehy a pevniny, zatímco britská vláda ve své konzervativní nedůvěře k Mlokům – To je pravda, maminko. Angličani jsou hrozně konzervativní. (...) Pan Povondra kýval vážně hlavou. “A Francie rozšiřuje své břehy u Calais. Ted’ dělají noviny v

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Anglii randál, že jim Francie bude střílet přes Kanál, když se ten Kanál zúží. To mají z toho. Mohli sami rozšířit své břehy u Doveru a střílet na Francii.”

“A proč by museli střílet?” ptala se paní Povondrová.

“Tomu ty nerozumíš. To jsou vojenské důvody. Já bych se nedivil, kdyby se tam jednou něco semlelo. Buď tam, nebo někde jinde. To dá rozum, teď, skrz ty Mloky, je světová situace docela jiná, maminko. Docela jiná.”

“Myslíš, že by mohla být válka?” starala se paní Povondrová. “To víš, já kvůli našemu Frantíkovi, aby do ní nemusel.”

“Válka?” mýnil otec Povondra. “Bude muset být světová válka, aby si státy mohly rozdělit moře. Ale my zůstaneme neutrální. Někdo přece musí zůstat neutrální, aby dodával zbraně a všecko těm druhým. Tak je to,” rozhodl pan Povondra. “Ale tomu vy ženské nerozumíte.”

Paní Povondrová sevřela rty a rychlými stehy dokončovala vyhlazení ostrova Cejlonu z ponožky mladého pana Frantíka.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Jak je v ukázce podán mužský a ženský princip?
2. Určete žánr.
3. Zasadte dílo *Válka s mloky* do kontextu celé tvorby Karla Čapka, najděte podobný motiv v jiném Čapkově díle, kde jsou tvorové podobající se člověku, ale postrádající jeho duchovní vybavenost.
4. Charakterizujte jazykové prostředky, tvrzení doložte na konkrétních textových pasážích.

Mohl by Čapek napsat podobný román i v dnešní době? K jakému nebezpečí by v tomto případě odkazoval?

Pojmy:

Sloupek – V žurnalistice je sloupek publicistický útvar používaný v novinách, vznikl „na objednávku“ na počátku 20. let 20. století. Sloupek stojí na vtipném námětu, konkrétní podnět zevšeobecňuje, často ironizuje. Na rozdíl od fejetonu je sloupek stručnější, obvykle nepřesahuje jeden sloupek novinové sazby. Zpravidla byl psán na okraji novin kurzívou jako reakce na aktuální téma. Známým českým sloupkařem byl Karel Čapek. Za zakladatele je považován Karel Poláček.

„Něco kratšího než fejeton a něco delšího než glosa, něco, co není dost dlouhé, aby to bylo nudné. Ani dost nudné, aby to slulo článek.“ (K.Čapek)

Noetika je věda o způsobech a podstatě poznávání světa a člověka.

Pragmatismus = (pragma- **čin**) filosofický směr, 70. léta 19. st. v USA, filozofie praktického života, filozofie činu; praktičnost chápeme i ve významu užitečnost, účinnost. Filozofie má prakticky pomáhat člověku. Jakákoli idea nabývá smyslu jedině tehdy, je-li účinná v každodenním životě každého jedince.

Neexistuje žádná univerzální pravda, ta je pouze relativní, proměnná – to přirozeně klade velké nároky na zodpovědné chování každého jednotlivce ► **pragmatická filosofie se svým relativismem** byla blízká Karlu Čapkovi. Roku 1918 vydal svou rozšířenou verzi seminární práce Pragmatismus čili filosofie praktického života

Utopie (z řec. ου τόπος ú-topos, žádné místo, „nikde“) je idealizovaná představa nereálné lidské společnosti, obce nebo státu. Slovo vytvořil anglický humanistický myslitel **Thomas More** jako název své knihy *Utopie* z roku 1516. V širším významu označuje něco sice žádoucího, ale neskutečného, nereálného a nemožného.